

Tip 1 diyabetli çocuklarda benlik saygısını etkileyen faktörler

Reyhan Öz*
Hatice Bal Yılmaz**
Nurdan Akçay***

Özet

Amaç: Bu araştırma, Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç-Yöntem: Araştırmanın örneklemini İzmir’de bulunan iki hastanenin çocuk endokrinoloji polikliniklerine başvuran, basit rastgele örneklem yöntemi ile seçilmiş 150 çocuk oluşturmuştur.

Bulgular: Araştırmaya katılan Tip 1 diyabetli çocukların yaş ortalamalarının 13.38 ± 2.54 , %56,7’sinin kız ve %66’0’ının ilköğretime devam ettiği bulunmuştur. Araştırmada Tip 1 Diyabetli çocukların benlik saygısı puan ortalaması $X = 61.33 \pm 18.00$ olarak saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Araştırmada Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısının, sağlıklı çocuklarla yapılmış çalışmalardakine göre daha düşük olduğu, benlik saygısı puan ortalaması düşük olan tip 1 diyabetli çocuklarda bu durumun çocukların okula devam durumunu da olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tip 1 Diyabet, Çocuk, Benlik Saygısı

* Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

**Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A. D. Yard. Doç. Dr. hatice.bal.yilmaz@ege.edu.tr

***Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A. D. Arş. Gör nurdan.akcay@ege.edu.tr

The self respect levels in children with Diabetes Type 1

Reyhan Öz*
Hatice Bal Yılmaz**
Nurdan Akçay**

Abstract

Aim: This study aims to determine the self respect levels in children with Diabetes Type 1.

Methods: The study sample consisted of 150 children selected with random sampling who applied to the endocrinology clinics of two hospitals in Izmir.

Results: The average age of the children with Diabetes Type 1 was 13.38 ± 2.54 . Among all children who participated in the study, 56.7% were girls and 66% were attending primary schools. In our study, it was found that the average score of self respect in children with Diabetes Type 1 was $X = 61.33 \pm 18.00$. As a result, it was noted that the self respect levels in children with Diabetes Type 1 are considerably lower than healthy children in related studies, and that lower levels of self respect have an effect on school attendance, too.

Keywords: Diabetes Type 1, Child, Self respect

GİRİŞ

Diyabetes Mellitus (DM) uzun dönemde ciddi komplikasyonlara yol açan, insülin sekresyonunda veya etkisindeki yetersizlik sonucunda ortaya çıkan, belirgin biyokimyasal özelliği hiperglisemi olan, kronik seyirli endokrin ve metabolik bir hastalıktır (Ertuğrul ve ark 2006). Amerikan Diyabet Birliği'nin sınıflamasındaki diyabet türlerinin hepsi (gestasyonel diyabet hariç) çocukluk döneminde de görülmekle birlikte bu dönemdeki diyabet vakalarının %95'inden fazlasını mutlak insülin yetersizliği ile karakterize Tip 1 diyabet oluşturmaktadır (Tanyeri 1996). Özellikle genç nüfusa sahip olan ülkemizde farklı alanda çalışan hemşirelerin Tip 1 Diyabetli çocuklarla karşılaşması kaçınılmazdır (Yenigün 1995).

Çocuklar zaman içinde diyabetle başa çıkma konusunda kaygı, korku, endişe, isteksizlik ve sıkıntı gibi olumsuz duygular yaşayabilir. Bu olumsuz duygular yaşandığında ve olumsuz duyguların giderek yerleşmesi hastanın ilaç, diyet ve tedavisini giderek aksatmasına sebep olabilir (Kliegman 2001, Court 1999). Çocuk ve adolesan yaşlarda görülen diyabet oluşumu, tedavi yaklaşımı ve izlem kriterleri erişkin yaşlarda görülen diyabetten farklıdır (Karşıdağ ve ark 1993, Dedebaş 2003).

Özellikle adolesan çağının da içsel ve dışsal faktörlerden etkilenen benlik saygısının Tip 1 diyabete uyumunu psikolojik yönden etkileyebileceği düşünülmektedir (Tüzün 1999, Kahrıman, Polat; 2003, Hatemi ve ark 2004).

Benlik saygısı, bireyin psikolojik gelişiminin çok önemli bir sürecidir. Benlik, bireyin çocukluk çağlarından itibaren ayrı bir birey olduğunun farkına varmasıyla başlar ve zamanla birey bedeni ile ilgilenmeye, kendini geliştirmeye ve kendine saygı duymaya devam eder. Benlik saygısı benliğin duygusal yönünü oluşturur (Esenay 2003, Seigley 1999). Yüksek benlik saygısı; başatme mekanizmalarının geliştirilmesi, motivasyonun artırılması ve pozitif duygu durumu ile ilişkili olduğu belirtilmektedir Benlik saygısının yüksek olması yaşam kalitesini arttırmakta ve aynı zamanda depresyona karşı da önleyici bir faktör olduğu bilinmektedir. Düşük benlik saygısı; anksiyete, motivasyon eksikliği, intihar davranışları, yeme bozuklukları, depresyon gibi duygusal ve davranışsal bozukluklara neden olabilmektedir (Çetinkaya, Başbakkal 2005, www.aligullu.freeservers.com/benlikn.html, Erişim tarihi: Temmuz 2006).

Hemşirelik fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönleri ile bireyi bütün olarak ele alan bir meslektir. Bu nedenle hemşirelerin diyabet gibi fizyolojik hastalıkların gerisinde yatan ya da bunlara eşlik ettiği psikolojik sorunları bilmeleri, hastalara verecekleri bakımın kalitesinin

artırmada önemlidir. Ancak çocuklarda diyabetin yarattığı sekonder sonuçlar üzerine odaklanan çalışma sayısı kısıtlıdır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma İzmir il merkezinde bulunan iki hastanenin çocuk endokrinoloji polikliniklerine başvuran Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısı düzeylerini saptamak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki araştırmanın verileri 01 Şubat 2006- 30 Mayıs 2006 tarihleri arasında İzmir’de Dr. Behçet Uz Çocuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Çocuk Endokrin polikliniklerinde izlenen çalışmaya katılmaya gönüllü 150 çocukla yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Tip 1 diyabetli çocuklar olasılıksız örneklem yöntemi (non-random) ile çalışmaya alınmıştır. Araştırma öncesi araştırmanın yürütüldüğü kurumlardan ve Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Etik Kurulu’ndan yazılı izin alınmıştır. Çalışmanın amacı çocuklara anlatılmış ve gönüllü kişiler çalışma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan bireylerin kimlik bilgileri gizli tutulmuştur.

Araştırma verilerinin toplanmasında “sosyodemografik veri toplama formu” ve “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Sosyodemografik Veri Toplama Formunda; çocukların yaşı, cinsiyeti, yerleşim birimi, kaç yıldır diyabetli olduğu, günde kaç kez insülin kullandığı, sağlık bakım takibi yapma durumu, hastaneye kontrol için gitme sıklığı, diyabet nedeniyle okulu aksatma durumu ve diyabet nedeniyle yaşadığı güçlükleri içeren sorulardan oluşmuştur.

Stanley Coopersmith tarafından geliştirilen “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği” kişinin çeşitli alanlarda kendisi hakkındaki tutumunu değerlendirmede kullanılan bir ölçme aracıdır. Ölçeğin, Türkiye’deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Turan ve Tufan (1987) tarafından yapılmıştır. Tufan tarafından ölçeğin alfa katsayısı $r=0.62$ olarak bulunmuştur. Yine Turan ve Tufan’ın birer yıl arayla yapmış oldukları çalışmalarda ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği $r=0.65$, $r=0.76$ olarak saptanmıştır. Bu çalışma için $r=0.66$ bulunmuştur. Bu ölçeğin; kişinin lider olma, kendini kanıtlama, aşağı görme, hayata bakışı gibi değer yargılarının yanında aile ilişkileri, sosyal ilişkiler ve dayanma gücü ile ilgili tutumlarını ölçme esnekliğine sahip olacağı için örneklem grubuna uygulanması uygun bulunmuştur.

Sosyodemografik özellikleri tanımlayan sorular yüzde ile (%), benlik saygısını tanımlayan sorular ise puanlama ile değerlendirilmiştir. Ölçek “uygun” ya da “uygun değil” biçiminde işaretlenebilen 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 1, 4, 5, 8, 9, 14, 19 ve 20.

maddeler “benim gibi” olarak işaretlenirse “1 puan”; 2, 3, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22,23, 24 ve 25. maddeler “benim gibi değil” olarak işaretlenirse “1 puan”, bunlara uygun biçimde yanıtlanmazsa “0 puan” verilmektedir. Ölçekten elde edilen toplam “ham puan” olarak değerlendirilmektedir. Bu sayı “4” sayısı ile çarpılarak bireyin aldığı “gerçek puan” elde edilmektedir. Ölçekte, 25 madde bulunduğundan, her ölçekten elde edilen gerçek puan değeri “0–100 puan” arasında değişebilmektedir (Esenay 2003).

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 12.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. İstatistikî çözümler için iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (t testi) ve çoklu değişkenlerde varyans analizi kullanılmıştır. Frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış ve tüm sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

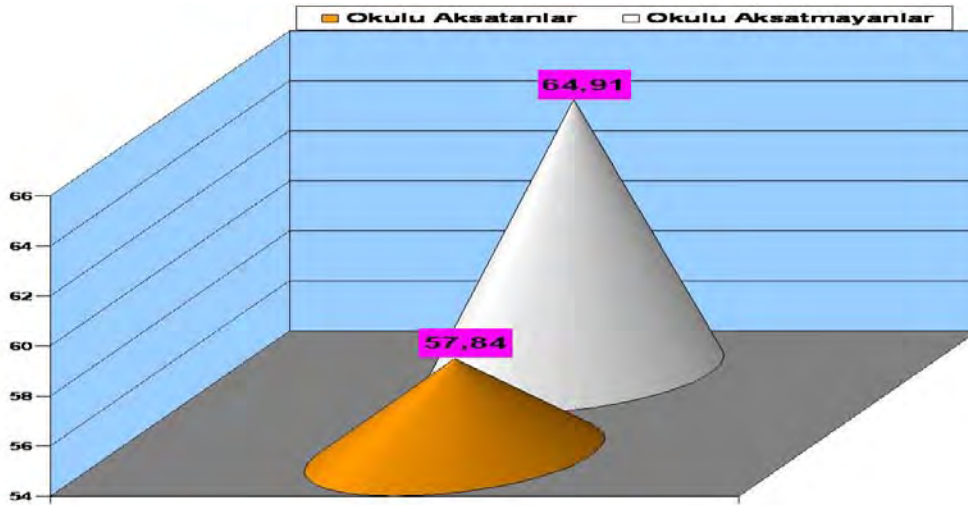
Araştırmaya katılan Tip 1 Diyabetli çocukların sosyodemografik verileri incelendiğinde; yaş ortalamalarının 13.38 ± 2.54 , % 56,7’sinin kız, % 43,3’ünün erkek olduğu, %66.0’mın ilköğretime devam ettiği , %50.0’mın il merkezinde ikamet ettiği, %26,7’sinin 4-5 yıldır diyabetli olduğu,% 86.0’mın günde 1-2 kez insülin kullandığı belirlenmiştir.

Çocukların benlik saygısı puan ortalamasının 61.33 ± 13.65 olduğu bulunmuştur (n=150, Min-Max=20-96).

Tablo 1. Tip 1 Diyabetli Çocukların Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygısı Puan Ortalamasının Dağılımı

Cinsiyet	N	X ± Sd	t	P
Kız	85	62.15±16.92	.48	.62
Erkek	65	60.70±18.85		

Cinsiyetlerine göre çocukların benlik saygısı puanları incelendiğinde; kız ve erkek çocukların benlik saygısı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$, Tablo 1).

Şekil 1: Tip 1 Diyabetli Çocukların Benlik Saygısı Ölçeği Puan Ortalamasının Diyabet Nedeniyle Okulu Aksatma Durumuna Göre Dağılımı

Araştırmada, diyabet nedeniyle okulu aksatanların benlik saygısı puan ortalaması 57.84 ± 18.90 , aksatmayanların ise 64.91 ± 16.38 olarak bulunmuştur (Şekil 1).

Tablo 2: Tip 1 Diyabetli Çocukların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Benlik Saygısı Puan Ortalamasının Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n (150)	X±Sd	F	p
Diyabetli Olma Süresi				
0-1 yıl	32	66.12±16.97	1.07	.36
2-3 yıl	38	60.52±16.56		
4-5 yıl	40	58.70±18.30		
6 yıl ve üzeri	40	60.90±19.66		
Hastaneye Yatma Sayısı				
1-5 kez	93	62.10±17.74	0.33	.71
6-10 kez	38	59.36±17.33		
11 kez ve üzeri	17	60.23±21.79		
Okulu Aksatma Nedenlerine Göre Dağılımı				
Kendimi çok halsiz ve yorgun hissediyorum	29	64.82±16.67	2.37	.07
Sık sık rahatsızlanıyorum	29	54.75±18.97		
Çalışma azmim yok, çoğunlukla moralim bozuk	3	53.33±26.02		
Sabahları kalkmakta zorlanıyorum	15	51.20±19.19		
Diyabet Bakımında Ailenin Destekleme Durumu				
Destekliyor	140	62.08±17.94	1.94	.14
Ara sıra destekliyor	8	52.00±15.26		
Desteklemiyor	2	46.00±18.00		

Araştırmada çocukların tüm sosyodemografik özelliklerine göre benlik saygısı puanları incelenmiştir. Demografik özelliklerden sadece diyabet nedeniyle okulu aksatmada ($p<0.05$) istatistiksel olarak gruplar arası anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (**$p>0.05$, Tablo 2**).

Bu çalışmada, Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısı düzeyleri incelenmiş ve benlik saygısı puan ortalaması $X= 61.33\pm 18.00$ olarak tespit edilmiştir. Erbil ve ark (2004) çocukların benlik saygısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi konulu çalışmasında, çocukların benlik saygısı puan ortalamasının 66.01 ± 11.98 , ailelerinin yanında kalan çocukların benlik saygısı puan ortalamalarının 70.13 ± 9.80 olduğu bulunmuştur (Erbil ve ark 2004).

Araştırmada diyabetli çocukların benlik saygısı puan ortalamaları ile yaş grupları da karşılaştırılmış istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yörükoğlu (1998) Brown ve Mann'ın (1991) yaptıkları çalışmalarda ise sağlık probleminin düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca Sawin, Williams, Demo (1983) ile Harter'ın (1990) çalışmalarında çocukluğunda yüksek benlik saygısına sahip çocuklarda erken, orta ve geç adolesan döneminde benlik saygısının arttığı saptanmıştır. (www.actforyouth.net/documents/june_self_esteem.pdf "Research Facts and Findings").

Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısı puan ortalamaları ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelendiğinde ve erkeklerin 62.15 ± 16.92 , kızların ise 60.70 ± 18.85 olarak bulunmuştur. Araştırmada yapılan analiz sonuçları ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benlik saygısı ile cinsiyet farklılıkları arasındaki bulgular bazı çalışmalarda farklılıklar göstermektedir. Mullis (1997) ve Phinney ve ark, (1997) çalışmalarında benlik saygısı düzeyi ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklar bulunmasına rağmen bir çok çalışmada (Gordon ve Caltabiano, 1996; Martinez ve Dukes;1992;Phinney ve ark,1997; Zimmerman ve ark, 1997) erkek çocukların kız çocuklara göre daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarına ilişkin anlamlı bulgular elde edilmiştir (www.aligullu.freeservers.com/benlikn.html).

Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısı puan ortalamasının okulu aksatma durumu ve nedenlerine göre dağılımı Tablo 3'te incelenmiştir. Diyabet nedeniyle okulu aksatan çocukların benlik saygısı puanı 57.84 ± 18.90 , aksatmayanların ise 64.91 ± 16.38 olarak bulunmuştur. Diyabet nedeniyle okulu aksatma ile benlik saygısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Tip 1 diyabetli çocukların diyabet bakımında ailelerinin onları destekleme durumu ile benlik saygısı puan ortalamaları incelenmiş, ailesinin onları desteklediklerini ifade edenlerin diğerlerine göre benlik saygısı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ancak istatistiksel

olarak anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır. Kahrıman ve Polat'ın (2003) çocuklarda aileden ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve benlik saygısının araştırmalarında arkadaş grubu olan adolesanların benlik saygısı puan ortalamalarının yüksek olduğu $x=65.09\pm 16.80$ bulunmuştur (Kahrıman, Polat 2003).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tip 1 diyabetli çocuklarda sorunların baş edilmesinde ve çözümünde benlik saygısı düzeyi önemlidir. Araştırmamızda Tip 1 diyabetli çocukların benlik saygısının yapılmış diğer çalışmalarda sağlıklı çocuklara göre daha düşük olduğu, benlik saygısının bu düşük olma durumunun okulu aksatma durumunda da etkili olabileceği ve bunun okul başarısını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu yüzden benlik saygısının sağlık davranışlarına etkisinin göz önüne alınarak çocuklar ile çalışan hemşireler tarafından benlik saygısını etkileyen ve geliştiren etmenlerin araştırılması, bulguların çocuklarda kullanılarak onların sağlık bakım davranışlarının geliştirilmesi ve tedavi sürecinde hastalıkla baş etme stratejisinde önemli bir değişken olduğu kesinlikle unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

1. Court, J M (1999). Diabetes Education For The Family, Patient And Paramedical Staff. *Indian Journal of Pediatrics*, 56, 581-585.
2. Çetinkaya B, Başbakkal Z (2005) Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Benlik Saygısı Düzeylerinin ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 45-57
3. Dedebaş F (2003) Tip 1 Diyabetli Adolesanların Diyabete İlişkin Görüşlerinin Saptanması, *Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi*, İzmir, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu
4. Erbil N, Kahrıman A, Öztörün F ve ark (2004) Adolesanların Benlik Saygısı Düzeyleri Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, *IV Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı*, Ordu, 227
5. Ertuğrul S, Yılmaz E, Aydın M, Taşkın E, Özcan K (2006) Çocukluk Çağında Diyabetes Mellitus Tip 1, *Sendrom*, 18(8):44-53
6. Esenay F (2003) Üniversite Öğrencilerinde Sağlık Davranışlarının Sosyal Destek Ve Benlik Saygısıyla Karşılaştırılması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İzmir
7. Hatemi H, Yılmaz T, Oğuz A (2004) Diyabette Psikososyal Yaklaşım, *Diyabet Bilimi*, 2:4
8. Kahrıman İ, Polat S (2003) Adolesanlarda Aileden Ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6:2, 13-23
9. Karşıdağ K, Satman İ, Yılmaz M.(1993) Tip 1 Diyabetiklerde Depresyon Sıklığı, *Klinik Gelişim Dergisi*, 8:2
10. Kliegman B (2001) *Nelson Essentials Of Pediatrics*, 3.Baskı, İstanbul, 680-685

Öz, R., Yılmaz, H. B., Akçay, N. (2009). Tip 1 diyabetli çocuklarda benlik saygısını etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 6:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

11. Seigley L A (1999) Self Esteem And Health Behavior. Teoretic And Empirical Links. *Nurs. Outlook*; 47: 74-77
12. Tanyeri F (1996) Diyabetes Mellitus'un Sınıflandırılması ve Prevelansı, *Aktüel Tıp Dergisi*, 8:2, 540-541
13. Tüzün Ü (1999) Çocukluk Çağı Diyabetinde Psikososyal Özellikler, *Çocuk Forumu*, 2:1, 15-16
14. Yenigün M (1995) *Her Yönü İle Diyabetes Mellitus* , 2. Baskı, Tayf Ofset, İstanbul
15. www.aligullu.freesevers.com/benlikn.html (Erişim tarihi: Temmuz 2006)
16. www.actforyouth.net/documents/june_self_esteem.pdf "Adolescent Self Esteem" (Erişim tarihi: Temmuz 2006)